

A BIODIVERZITÁS ÉRTÉKELÉSE INTÉZMÉNYI KÖZGAZDASÁGI
MEGKÖZELÍTÉSBŐL

BELA GYÖRGYI

Doktori értekezés tézisei

Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet
Környezetgazdaságtani tanszék

2012. október 10.

doktori iskola megnevezése: Szent István Egyetem
Környezettudományi Doktori Iskola

tudományága: Környezettudomány

vezetője: Dr. Heltai György DSc
Egyetemi tanár, tanszékvezető, MTA doktora
Szent István Egyetem
Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar
Környezettudományi Intézet
Kémia és Biokémia Tanszék

témavezetők: Dr. Pataki György PhD
Egyetemi docens, tudományos főmunkatárs
Szent István Egyetem
Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar
Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet
Környezetgazdaságtani Tanszék

..... •
Az iskolavezető jóváhagyása

..... •
A témavezető jóváhagyása

A munka előzményei, a kitűzött célok.

A mezőgazdasági biodiverzitás csökkenése riasztó ütemben zajlik. A globális élelmiszer ellátás a kereskedelmi növények tekintetében igen kevés számú fajtára épül, ami a jövő nemzedékek táplálkozási és a jövedelmi biztonságát nagyon sebezhetővé teszi. A nemzetközi mezőgazdasági piacok integrációja és az agrárgazdasági szektor oldaláról jövő nyomás abba az irányba hat, hogy a mezőgazdaság egyre inkább uniformizálódik, az agrártáj elveszti mozaikosságát, leegyszerűsödik. A mezőgazdasági biodiverzitás az egyik legfontosabb forrása az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodásunknak is, valamint annak, hogy a jövőben tovább fejlesszük terményeinket. A kistermelők szerepe alapvető a helyi növényváltozatok és vetőmagok megőrzésében.

Disszertációm középpontjában az élelmezési célú kultúrnövényi biodiverzitás megőrzésével és használatával kapcsolatos problémakörök vizsgálata áll. Többretű feladatot tűztem magam elé a dolgozat elkészítésével.

1. A témakört illetően kritikai intézményi szellemben nem készült még sem nemzetközi, sem hazai elemzés, ezért fontosnak tartottam hosszabban értekezni az elméleti alapvetésekről, a fogalmi keretéről, és rendszerezni az eddig elkészült elméleti munkákat.
2. Legfontosabb célom a kultúrnövényi biodiverzitás csökkenés okainak feltárása, amelyhez nélkülözhetetlennek tartom az intézmények szerepének megértését. Fontos célnak tekintem a komplex erőforrás problémák vizsgálatára alkalmazható módszertani keret szempontjainak megfogalmazását, és a keret alkalmazásának esettanulmányokon keresztül történő bemutatását a kultúrnövényi biodiverzitás használat és megőrzés kérdésének elemzésére.
3. A kultúrnövényi biodiverzitással kapcsolatos agrár- és környezetgazdaságtan szakirodalma egyáltalán nem vagy csak kevésbé vizsgálta az egyéni és közösségi döntéseket befolyásoló intézményi tényezőket. Fontos cél ezért számomra, hogy módszertanilag is kidolgozzam az intézményi tényezők feltárásának kereteit és azok elemzésének mikéntjét. Az egyéni szintű terepi vizsgálódás során fontosnak tartom a neoklasszikus közgazdaságtan kereteit átlépve, egy komplexebb „intézményes egyénként” tekinteni a döntéshozókra.

Az agrobiodiverzitás csökkenését előidéző folyamatok és intézményi tényezők magyarázatán túl célom a generózió lassítására, megállítására használható lehetséges intézményi megoldások keresése és az egyes megoldások értékelése.

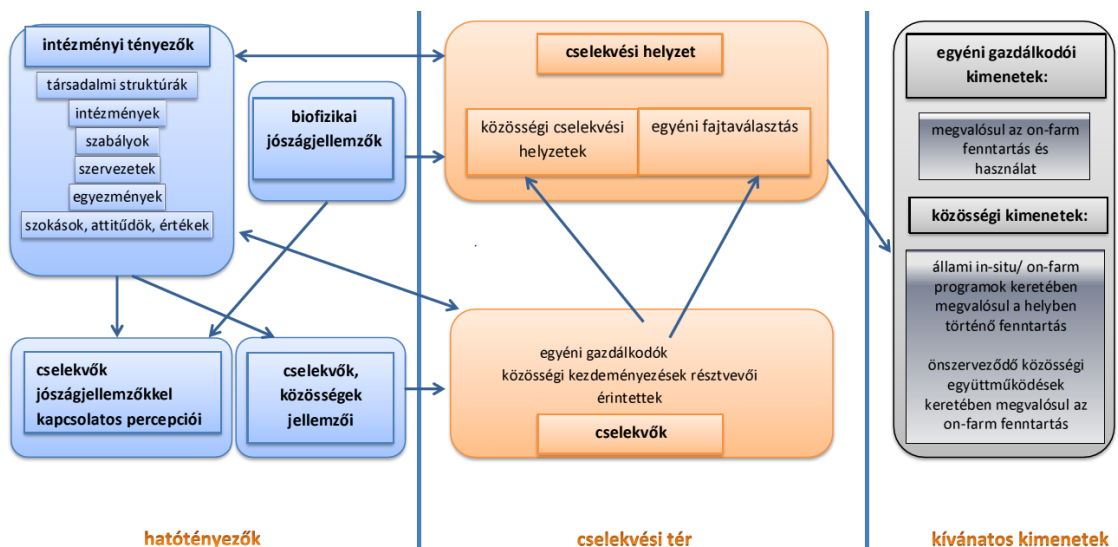
4. Feladatomban tekintem a kultúrnövényi biodiverzitás használatára hatást gyakorló globális, európai és hazai intézmények (vetőmagpiaci szabályozás,

vetőmagrendszer szereplői stb.) és a védelem érdekében kidolgozott rezsimek részletes bemutatását. Az intézmények ismertetésekor fontosnak tartom áttekinteni azok történeti vonatkozásait, illetve igyekszem kritikai szemmel nézni az egyes megoldásokra és eljutni a szükséges változtatási javaslatok kidolgozásáig.

5. Céлом volt továbbá, hogy a kutatási folyamat során minél több érintettel kapcsolatba kerülhessek, és a véleményeikre, meglátásaikra építve készítsem el az elemzést. Ennek érdekében törekszem ún. deliberatív diskurzusok (mérlegelő viták) generálásával elindítani a közös tanulást, és reményeim szerint elősegíteni a kultúrnövények biodiverzitás megőrzését.

Anyag és módszer.

Ostrom intézményi elemzési-fejlesztési keretéből (IAD – Institutional Analysis and Development) kiindulva, azt jelentősen átdolgozva, alakítottam ki a dolgozat módszertani keretét (lásd. 1. Ábra). Az elemzési keret központi eleme a cselekvési tér. A cselekvési teret a cselekvők és a cselekvési szituációk határozzák meg. A dolgozatomban három típusú cselekvőt vizsgálok: egyéni gazdálkodókat, közösségi kezdeményezések résztvevőit és egyéb érintett szereplőket. Két cselekvési helyzetre vonatkozik az elemzés: az egyéni fajtaválasztásra és azokra a közösségi cselekvésekre, amelyek hatással vannak a kultúrnövények biodiverzitására.

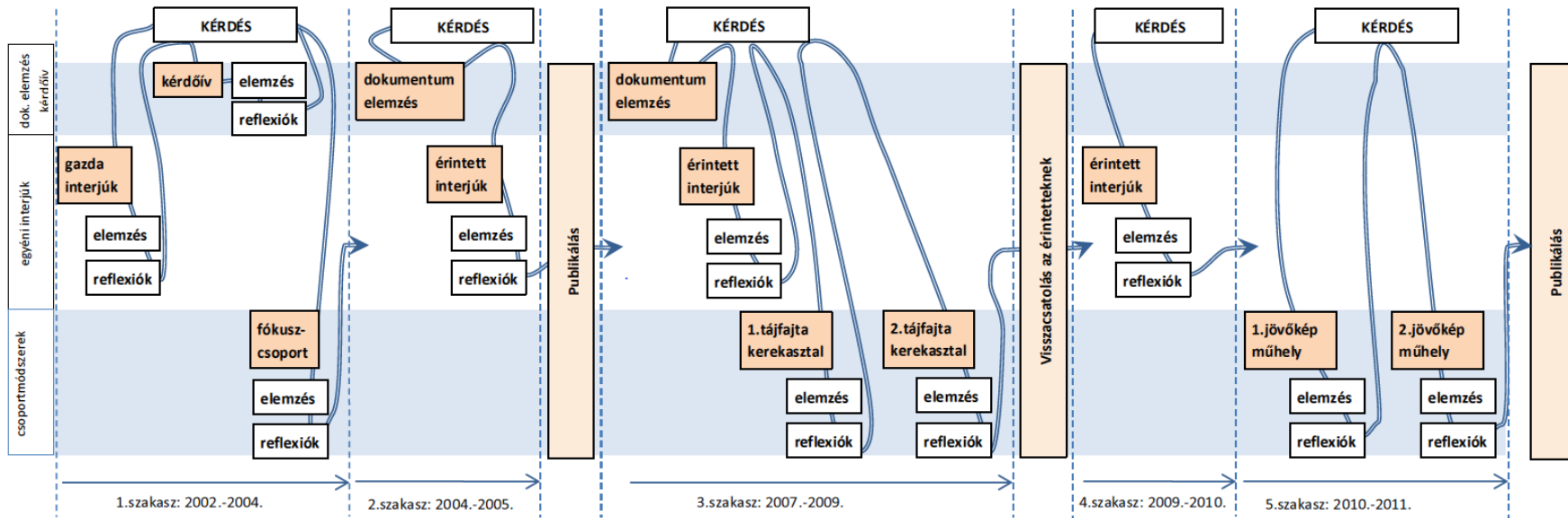
1. Ábra: A vizsgálat módszertani kerete

A cselekvések szereplőit és a cselekvési helyzeteket nem lehet elszigetelten kezelni attól az intézményi környezettől, amelyben jelen vannak. A cselekvési térre egyszerre több típusú intézmény is befolyással bír, ezért fontos ezek együttes

vizsgálata. A jelen intézményi felállás több módon is hat a cselekvőkre, befolyásolja egyrészt azt, milyen percepciók vannak az adott jószágról (esetünkben a tájfajtaokról), másrészt a cselekvők jellemzőit.

A cselekvések legkívánatosabb kimenetének azt tekintem, hogy a kultúrnövények biodiverzitása nem csökken. A legjobb kimenet eléréséhez, azonban az intézmények több szinten történő (társadalmi struktúrák, szabályok, szervezetek stb.) változására van szükség, amelyek megfelelően befolyásolják a cselekvők, és a cselekvési helyzetek közötti kölcsönhatásokat.

A kutatási folyamat öt fázisra tagolható (lásd. 2. ábra). Minden fázis egy-egy önálló egységként tekinthető, de ugyanazt a jelenséget járta körül, egyre mélyebben vizsgálva az intézményi kontextust. A folyamat jellegzetessége, hogy az adatgyűjtéssel szorosan összefonódva folyik az adatok feldolgozása és elemzése, illetve az adatgyűjtés-feldolgozás-elemzés ciklusa ismétlődik.

2. Ábra: A kutatás folyamata és szakaszai

Az eredmények

- 1. Dolgozatomban áttekintettem és rendszereztem a mezőgazdaság és az élelmezési célú növénygenetikai erőforrásokhoz, az agrobiodiverzitás megőrzéséhez és használatához kapcsolódó alapfogalmakat. Összehasonlítottam a hazai és nemzetközi szakirodalom fogalomhasználatát, és fogalmi tisztázó megállapításokat tettem. Megvizsgáltam a hazai gazdálkodók és a kultúrnövények biodiverzitásának megőrzésében érintett egyéb hazai szereplők fogalomhasználatának mikéntjét.*

A kultúrnövény diverzitás csökkenésének kapcsán számos fogalommal találkozunk a közpolitikai dokumentumok, a jogszabályok, a tudományos publikációk olvasásakor, illetve a közbeszédben. Dolgozatomban felhívtam a figyelmet a letisztultabb fogalomhasználat szükségességére, illetve rávilágítottam arra, hogy a nemzetközi szakirodalom és a hazai más-más hangsúlyok mentén határozza meg a tájfajta fogalmat. Amíg a nemzetközi szakzsargonban a tájfajták eredetére fókuszálnak a hazai meghatározás inkább a biológiai alapok tisztázására irányul. Megállapítottam, hogy a gazdálkodók nem használják a tájfajta fogalmat, ugyanakkor azonosítottam nyolc megnevezést, amelyeket az általuk termesztett fajtákra, változatokra alkalmaznak. Azt is világossá tettem, hogy az érintettek egészen mást értenek a tájfajtákon, mint a gazdálkodók. Hangsúlyos ugyanis az érintettek diskurzusában az a szemlélet, hogy a tájfajta a nemesítés kezdeti szakaszában a fajtaelemek egyszerű kiemelésével és elszaporításával létrejött nemesített fajta.

Megállapítottam, hogy az európai jogi zsargon szintén másként értelmezi a tájfajta fogalmát, ott ugyanis fajta regisztráció kérdése mentén határozódik meg a fogalom (lásd. „megőrzési változatok”). Eltérést fedeztem fel a hazai és az európai jogi szakzsargon fogalomhasználatában. Veszélyeket hordoz magában, hogy a hazai jogi szövegek a tájfajta és a „megőrzési változatok” fogalmat összemoszák, hiszen ezzel fenn áll az a veszély, hogy leszűkül az értékesnek vélt tájfajták értelmezése a „megőrzési változatok” körére. Megállapítottam, hogy a gyakorlatban fogalom meghatározása annak függvényében árnyalódik, hogy ki és milyen céllal használja azt.

- 2. A kritikai intézményi közgazdaságtan, valamint az ökológiai-intézményi közgazdaságtan által biztosított elméleti megközelítésekre építve meghatároztam az intézmény elemzés módszertani elveit. Ezekre az elvekre építve, nemzetközi és hazai viszonylatban is elsőként vizsgáltam meg egy környezeti erőforrás problémát (nevezetesen a kultúrnövények biodiverzitásának kérdéskörét) kritikai intézményi 'szemüvegen keresztül'.*

Megállapítottam, hogy a kultúrnövényi biodiverzitás fenntartható használatának és megőrzésének vizsgálata intézményi elemzési keretet kíván. Rávilágítottam arra, hogy a kritikai intézményi iskola sokkal inkább megfelelő elméleti keretet jelent a dolgozatom tárgyának megértésére, mint az új intézményi közgazdaságtan, vagy az agrár-környezetgazdaságtan. Megállapítottam, hogy az intézmények vizsgálatának a kritikai és az ökológiai intézményi iskolán belül nincs egységes metodológiai kerete.. Meghatároztam, hogy milyen módszertani elvek mentén lehetséges a kultúrnövény diverzitás csökkenését előidéző folyamatokat és intézményi tényezőket magyarázni, és áttekintettem lehetséges intézményi megoldásokat. Majd egy öt szakaszból álló, számos adatfelvételi és elemzési módszertant magában foglaló, strukturált kutatási folyamaton keresztül megvizsgáltam az egyéni döntéseket befolyásoló releváns intézményi tényezőket és az érintettek dialógusában megjelenő intézményi megoldásokat. Ezzel az elemzéssel hozzájárultam a kritikai-, illetve az ökológiai intézményi közgazdasági iskola metodológiai kereteinek tisztázásához, továbbfejlesztéséhez.

- 3. Ráműtattam, hogy az agrár-környezetgazdasági alapú, a fajtaválasztási döntésekkel foglalkozó nemzetközi és hazai szakirodalom nem tár fel és nem vesz figyelembe számos olyan tényezőt, ami a döntés kontextusának megértéséhez fontos lenne. Az egyéni és a közösségi döntéseket befolyásoló intézményi tényezők áttekintése segíti a megértést, és rávilágít eddig még fel nem tárt összefüggésekre.*

Munkám során kvalitatív egyéni és csoportos adatgyűjtési módszerek segítségével megmutattam, hogy egy vetőmagfajta jóságának megítélése nem választható el attól, milyen művelési módban kívánják használni, mi a végtermék felhasználásának célja, és milyen szokások, hiedelmek, tudások köthetők az adott fajtához. Megmutattam, hogy az egyéni gazdálkodók döntéseit szokások, egyezmények, szabályok, intézmények és társadalmi struktúrák befolyásolják. Ráműtattam arra is, hogy a nőknek felbecsülhetetlen szerepe van a kertészeti növényi sokféleség termesztésében és megőrzésében.

- 4. Felhívtam a figyelmet arra, hogy a szűk közgazdasági elemzés határainak kitágításával és a vizsgálat eszköztárának szélesítésével gazdagabb képet kaphatunk egy konkrét erőforrás problémát illetően.*

Bemutattam, hogy egy közpolitika orientált kutatás esetén a kvalitatív, kvantitatív és deliberatív adatgyűjtési technikák együttes alkalmazása biztosítékot jelent arra, hogy a kutatási folyamat végére eljutunk a konkrét (legitim) közpolitikai javaslatok megfogalmazásáig. Az intézményi valóság interpretálása érdekében együttesen vizsgáltam az egyéni és a kollektív cselekvéseket. A kultúrnövények sokféleségének megőrzését és használatát érintő intézmények kialakulásának/változásának történeti vonatkozásait is áttekintettem.

- 5. Kidolgoztam az érintettek feltérképezésének és bevonásának a folyamatát. Rávilágítottam, hogy deliberatív diskurzusok generálásával elindíthatók közös tanulási folyamatok, amelyek gazdagítják a kutatás során szerzett tudást, és egyben segíti az érintetteket abban, hogy megértsék a problémákat és egymás szempontjait.*

Dialógusra épülő szituációkat hoztam létre a kultúrnövényeink biodiverzitásának megőrzéséhez és használatához kapcsolódó komplexitás megjelenítése, illetve annak csökkentése érdekében. A kerekasztalokon és a jövőkép műhelybeszélgetéseken az érintettek közös dialógust folytattak a tájfajták/helyi fajták használatának, forgalmazásának és megőrzésének kérdésköreiről, az ex-situ védelem hazai helyzetéről és fejlesztési igényeiről. A dialógus résztvevői érveket cseréltek, közös nyelvet/értelmezést alakítottak ki, közösen megformált jelentések jöttek létre. A dialógus elindításának hatására képessé váltak együttes gondolkozásra és remélhetőleg jövőbeli közös cselekvésre is.

Következtetések és a javaslatok.

1. A hazai politikai, jogi, tudományos diskurzusokban a tájfajta fogalom meghatározásakor más-más hangsúlyok figyelhetők meg. A jogi szakzsargon szűkítő értelemben használja a fogalmat. Bármilyen, a tájfajták témakörét érintő tanulmány, kutatómunka, felmérés, jogalkotás esetén szükséges tisztázni, hogy az alkalmazott 'tájfajta' fogalom mit takar, és gondoskodni kell a pontos értelmezés érintettek felé történő megfelelő kommunikációjáról.
2. A hazai érintettek eltérően vélekednek arról, melyek azok a kultúrnövények, kultúrnövény-fajták, amelyek pótolhatatlan örökségét alkotják a növényi genetikai erőforrásoknak, és amelyeket génerózió fenyeget. Szélesebb társadalmi diskurzusra van szükség annak érdekében, hogy tisztázásra kerüljenek ezek a génmegőrzés szempontjából kritikus kérdések.
3. A kultúrnövényi biodiverzitás csökkenésének megállítása érdekében a meglévő intézmények kiigazítására, új intézmények létrehozására van szükség.
4. A fajták használata csak komplex programok keretén belül képzelhető el, ahol a használatra ösztönzés mellett, a tájfajták termelésével, felhasználásával kapcsolatos ismeretek is elérhetőek a gazdálkodók számára, ahol a gazdálkodóknak módjuk van a fajták fenntartására, szelektálására, és ahol a gazdálkodók aktívan részt vesznek az informális vetőmag rendszer kiépítésében és működtetésében.
5. Létezik hazánkban informális vetőmagrendszer, de egy-egy közösségen belül már kevesen foglalkoznak tájfajtával, mégis találni olyan gazdálkodókat is, akik rendelkeznek a fajtafenntartáshoz, termesztéshez szükséges ismeretekkel. Jellemzően az idősebb, és alacsonyabb jövedelemmel rendelkező gazdálkodók vesznek részt a fajták használatában. Az agrobiodiverzitás szempontjából örvendetes lehet, hogy a vizsgálat során sikerült olyan, fiatalabb gazdálkodókat is találni, akik lehetőséget látnak egy-egy tájfajtában.
6. A jelenlegi intézményi/jogi/piaci környezetben a gazdálkodók gazdasági szempontból, egyénileg nem érdekeltek a tájfajták megőrzésében és fenntartásában, ilyen irányú tevékenységük során számos jogszabályi/vetőmagpiaci-szabályozási akadállyal szembesülnek. Hazánkban is fennáll a „fenntartási dilemma” és a kínálati oldalon jelentkező „hozzájárulási dilemma” problémája.
7. A tájfajtákat mintegy „közösségi” tulajdonnak tekintik a gazdálkodók, jelenleg nem áll fenn a „magánlegelők tragédiája” dilemma, a vizsgálat során nem merült fel senki részéről annak igénye, hogy bármelyik másik

gazdálkodót ki kellene esetleg zárni egy-egy fajta használatából, hasznainak szedéséből.

8. A hazai kormányzat felelős a mezőgazdasági termelők élelmezési és mezőgazdasági célú növényi genetikai erőforrásokkal kapcsolatos jogainak realizálásáért (ITPGRFA 9.c.). Lehetővé kell tenni a gazdálkodók számára, hogy cserélhessék és értékesíthessék a gazdálkodói vetőmagokat és újravethessék azokat a helyi körülményekhez való alkalmazkodás céljából, illetve megőrizték a termesztési tudásukat.
9. Hozzáférést kellene biztosítani a gazdálkodók számára a növényi genetikai erőforrásainak közgyűjteményeihez. Ugyanakkor az ex-situ génbankok azon kapacitásának növelésére van szükség, hogy fogadják a gazdálkodói megkereséseket.
10. Szerencsés, ha a nemzeti jogszabályok UPOV Egyezményvel kapcsolatos előírásai nem vonatkoznak a „kisebb”, a kereskedelem szempontjából kevésbé fontos növényekre, amelyek gyakran magasabb szintű változatosságot képviselnek.
11. A fajtaoltalmi rendszer átláthatóságának (transzparenciájának) biztosítása fontos. A gazdálkodóknak és kertészeknek tudniuk kell, hogy az általuk vásárolt magok reprodukálhatók-e vagy sem és a fogyasztóknak azt, hogy az általuk vásárolt termékek hagyományos nemesítési módszerekkel vagy biotechnológiai eljárással készült alapanyagokból származnak-e.
12. A kereskedelmi nemesítésben érdekelt nemesítők tudományos innovációjának elismerését biztosító szellemi tulajdonjogi rendszerek (pl. nemesítő jogok) kiépülésével létrejött aszimmetrikus tulajdonlási helyzet feloldása érdekében új típusú jogok (mezőgazdasági termelők jogai, kollektív tulajdonjogok, haszonmegosztás) kidolgozására és alkalmazására van szükség.
13. A fajtaminősítés rendszerének olyan reformjára van szükség, amely lehetővé teszi, a fajtán belüli sokféleség figyelembevételét, amely a stabilitás kritériumához rugalmas módon közelít, és ahol a regisztráció során nem történik „gazdasági értékvizsgálat”. Ugyanakkor ösztönözni kellene a fajták vizsgálatát a végfelhasználók szempontjából.
14. Az ÚMVP 214c intézkedése magába integrálja a génmegőrzési feladatokat, azonban a kiírás fókuszában elsősorban az ex-situ génmegőrzési célok állnak, és kevésbé foglalkozik az in-situ és az on-farm programok elősegítésével.

15. A helyi vetőmagrendszerek fenntartása, kiépülésének elősegítése fontos a tájfajták megőrzése/használata szempontjából. További kezdeményezésekre, és mintaprojektekre van szükség.
16. A tájfajta termékek (output) piacának működési szabályait úgy kell lefektetni, hogy kellő érdekeltsége legyen a gazdálkodóknak az erőforrás szolgáltatására és fenntartására. Megfelelő termékminőségi szabályozásra van szükség, és úgy kell kialakítani a játékszabályokat, hogy a piacra belépés és tranzakciók költségei ésszerű mértéken maradjanak.

A szerzőnek az értekezés témaköréhez kapcsolódó publikációi

Idegen nyelvű - Impakt faktoros cikkek

John R. Haslett, Pam M. Berry, **Györgyi Bela**, Rob H. G. Jongman, György Pataki, Michael J. Samways, Martin Zobel: Changing conservation strategies in Europe (2012): a framework integrating ecosystem services and dynamics, *Biodiversity and Conservation* (impact factor: 2.07). 04/2012; 19(10):2963-2977.

Christian Anton, Juliette Young, Paula A. Harrison, Martin Musche, **Györgyi Bela**, Christian K. Feld, Richard Harrington, John R. Haslett, György Pataki, Mark D. A. Rounsevell, Michalis Skourtos, J. Paulo Sousa, Martin T. Sykes, Rob Tinch, Marie Vandewalle, Allan Watt, Josef Settele (2012): Research needs for incorporating the ecosystem service approach into EU biodiversity conservation policy, *Biodiversity and Conservation* (impact factor: 2.07). 04/2012; 19(10):2979-2994.

Idegen nyelvű - Egyéb lektorált cikkek

Bodorkós, B., Balázs, B., **Bela, Gy.**, & Pataki, G. (2008). Community-based sustainability planning and rural development in the South-Borsod region Hungary. *Anthropology of East Europe Review*, 26(2), 7-18.

Bela, Gy., Birol, E., & Smale, M. (2006). A pluralistic economics methodology for analysing landrace conservation on farms: a case study of Hungarian home gardens. *International Journal of Agricultural Sustainability*, (4), 213-232.

Idegen nyelvű - Egyéb cikkek

Balázs, B., **Bela, Gy.**, Bodorkós, B., Milánkovics, K., & Pataki, G. (2005). Preserving bio- and socio-diversity through participatory action research *Living Knowledge, International Journal of Community Based Research*, (5), 11-13.

Birol, E., **Bela, Gy.**, & Smale, M. (2005). The role of home gardens in promoting multi-functional agriculture in Hungary. *Eurochoice*, 4(3), 14-21.

Magyar nyelvű lektorált cikkek:

Mihók Barbara, Erős-Honti Zsolt, Gálhidy László, **Bela Györgyi**, Illyés Eszter, Tinya Flóra, et al. (2006). A Borsodi-ártér természeti állapota a helyben élők és az ökológusok szemével – interdiszciplináris kutatás a hagyományos ökológiai tudásról. *Természetvédelmi közlemények*, (12), 79-103.

Balázs Bálint, **Bela Györgyi**, & Pataki György. (2004). A termesztett növények genetikai sokféleségének megőrzése Magyarországon - Intézményi közgazdaságtani elemzés. *Kovács, VIII. évf.*(1-4), 74-98.

Idegen nyelvű könyvrészletek:

Balázs, B., Bodorkós, B., **Bela, Gy.**, Podmaniczky, L., & Balázs, K. (2009). Multifunctional farming and survival strategies in the Borsodi Floodplain. In A. Priorr & K. Müller (Eds.), *Rural Landscapes and Agricultural Policies in Europe* (pp. 285-306):Springer-Verlag Berlin-Heidelberg-New York

Boda, Z., **Bela, Gy.**, & Pató, Z. (2009). Understanding Hungary's environmental foreign policy: the cases of the climate change and biodiversity regimes. In G. Harris Paul (Ed.), *Climate Change And Foreign Policy: Case Studies From East To West* (pp. 85-101): Routledge, London

Bela, Gy., Pataki, Gy., & Balázs, B. (2005). Institutions, stakeholders and the management of plant genetic resources on Hungarian family farms In M. Smale (Ed.), *Valuing Crop Biodiversity: On-Farm Genetic Resources and Economic Change* (pp. 251-270): CABI, Wallingford, UK

Magyar nyelvű könyv, könyvrészlet:

Pataki György & Bodorkós Barbara & Balázs Bálint & **Bela Györgyi** & Kelemen Eszter & Mérő Ágnes (2011). Tájfajták védelmében: részvételi akciókutatás az Őrség-Vendvidéken, In Pataki György & Vári Anna (szerk.), *Részvétel – Akció – Kutatás: Magyarországi tapasztalatok a részvételi-, akció- és kooperatív kutatásokról.* (pp.9-27): MTA, Szociológiai Kutatóintézet, Budapest.

Pataki György & Bodorkós Barbara & Balázs Bálint & **Bela Györgyi** & Kohlheb Norbert (2011): A vidékfejlesztés demokratizálásának lehetőségei: részvételi akciókutatás a Mezőcsáti Kistérségben, In Pataki György & Vári Anna (szerk.), *Részvétel – Akció –Kutatás: Magyarországi tapasztalatok a részvételi-, akció- és kooperatív kutatásokról.* (pp.28-51): MTA, Szociológiai Kutatóintézet, Budapest.

Bela Györgyi, Boda Zsolt, & Pató Zsuzsanna. (2008). *Magyarország a Nemzetközi Környezetpolitikában: Éghajlat és a Biológiai Sokféleség Védelme.* Budapest: L'Harmattan.

Bela Györgyi, Kelemen Ágnes, & Pataki György. (2004). Társadalmi részvétel a környezetpolitikai döntéshozatalban In Kerekes Sándor & Kiss Károly (szerk.), *Környezetpolitikánk európai dimenziói, Stratégiai tanulmányok a Magyar Tudományos Akadémián.* (pp. 65-71): Budapest: Magyar Tudományos Akadémia.

Idegen nyelvű szakma specifikus alkotások:

Jongman, R. H. G., **Bela, Gy.**, Pataki, Gy., Scholten, L., Mérő, Á., & Mertens, C. (2008). *Web report on the effectiveness and appropriateness of existing conservation policies and their integration into other policy sectors*. .D.7.1. Workpackage 7 report for RUBICODE (Rationalising Biodiversity Conservation in Dynamic Ecosystems EU6 Coordination Action Project - GOCE-CT-2006-036890)